

Міністерство освіти і науки України
Департамент освіти і науки Вінницької облдержадміністрації
Департамент освіти Вінницької міської ради
Інститут спеціальної педагогіки Національної академії педагогічних наук України
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
Південно-східний державний Університет штату Міссурі (США)
Університет Коменського у Братиславі (Словацька Республіка)
Жешівський Університет (Республіка Польща)
Інститут Гуманітарних Наук Державної Вищої Професійної школи ім. ротмістра В. Пілецького
в Освенцимі (Республіка Польща)
Кафедра ортопедагогіки та реабілітології факультету корекційної педагогіки та психології
Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова
Комунальний вищий навчальний заклад «Вінницька академія неперервної освіти»
Вінницький міський спеціалізований будинок дитини з ураженням ЦНС та порушенням
психіки
Вінницький центр соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Промінь»
Всеукраїнська громадська організація «Наукове товариство інвалідів «Інститут соціальної
політики»»
Всеукраїнське громадське об'єднання «Національна Асамблея інвалідів України»
Всеукраїнський фонд «Крок за кроком»
ГО «Асоціація батьків дітей з особливими потребами «Кінезис-клуб-Вінниця»»
ГО «Подільське молодіжне об'єднання «Без бар'єрів»»
Вінницька ГО молоді з обмеженими фізичними можливостями «Гармонія»
ГО «Вінниця Даун Синдром»

«ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ВІД ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ ДО ІНКЛЮЗІЇ»

Збірник тез доповідей

ВІННИЦЯ 2016

УДК[373+376]06
ББК 74.3я43+74.2я43
О 72

Рекомендовано до друку вченою радою Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
(протокол № 2 від жовтня 2016 р.).

Редакційна колегія:

Лазаренко Н.І., кандидат педагогічних наук, доцент, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Ленів З.П., кандидат педагогічних наук, проректор з науково-педагогічної роботи та соціальних питань Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Король В.П., кандидат педагогічних наук, ст. викладач кафедри технологічної освіти, економіки і безпеки життєдіяльності Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського;

Задворняк Л.С., аспірант кафедри педагогіки та професійної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Рецензенти:

Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії //
О 72 3б. тез. доп. / Редкол.: Н.І. Лазаренко (голова) та ін. — Вінниця: ТОВ
фірма «Планер», 2016. — 420 с.

У збірнику тез розглядаються основні напрямки розвитку інклюзивної освіти в Україні та світі. Представлено праці науковців і практиків, де розглядаються педагогічні технології інклюзивного навчання, інноваційні підходи та сучасні тренди вітчизняного та закордонного досвіду.

ISBN

УДК [373+376]06

ББК 74.3я43+74.2я43

©Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

© Автори статей

© ТОВ фірма «Планер»

ВИХОВАННЯ ГЛУХОГО ДОШКІЛЬНИКА: РЕФЛЕКСІЇ БАТЬКІВ

Як свідчить міжнародний досвід, переважна більшість глухих та слабочуючих дітей (до 95 %) народжується в чуючих родинах, що спричиняє великі емоційні потрясіння для батьків та значні проблеми у вивченні дітьми мови, налагодженні спілкування та мовного режиму у сім'ї [1; 4; 5].

Мовний аспект завжди був стрижнем всіх напрямів у навчанні глухих із часу появи перших шкіл для глухих. Дискусії і гострі суперечки вчених та практиків стосовно методів навчання-усного чи мануального (жестового) ніколи не припинялися та інколи спричиняли безглузді рішення стосовно навчання глухих, як то резолюція Міланського конгресу із навчання глухих (1880), яка проголосила перевагу усного методу над мануальним (жестовим). Проте від середини минулого століття розпочалося відродження жестових мов, започаткове дослідженнями американського вченого W. Stokey [6], що призвело до появи і утвердження білінгвістичного підходу у навчанні та вихованні глухих дітей.

Мета дослідження – проаналізувати досвід групи українських чуючих батьків, які виховують дітей із вадами слуху, а також їх погляди та відношення щодо послуг в існуючій системі корекційно-педагогічної, соціальної та медичної підтримки родини та її дитини з особливими потребами в Україні та їх взаємовідносин із фахівцями, що надають ці послуги і підтримку.

Для досягнення мети дослідження були визначені такі завдання: з'ясувати ступінь висвітлення досліджуваної проблеми у загальній і спеціальній психолого-педагогічній літературі; виявити та описати характеристики чуючих батьків та їх дітей з вадами слуху, які навчаються в перших класах шкіл для глухих та слабочуючих; висвітлити в ретроспективному плані почуття, поведінку, поступки та думки українських чуючих батьків в період до, під час і після діагнозу глухоти, а також впродовж процесу виховання їх глухої дитини до часу вступу на навчання у школу для глухих; дослідити думки батьків щодо ефективності їх спілкування з дитиною та ставлення батьків до жестової мови; виявити фактори, які на думку батьків, мають найбільший вплив на процес виховання малолітньої глухої дитини та її розвиток.

Об'єкт дослідження – українські чуючі родини, в яких виховуються діти із порушеннями слуху. Предмет дослідження – оприділення та дослідження факторів, які виявляються в період діагностування глухоти у дітей раннього віку, і які в подальшому можуть спричинити значні труднощі для батьків у вихованні дитини та негативно впливати на функціонування родини.

Наукові питання були сформувані на основі аналізу численних закордонних досліджень батьківського досвіду виховання глухих дітей та виявлення і класифікації основних факторів, які дослідники вважають важливими у функціонуванні чуючої родини, в якій є глуха дитина:

– Які є характеристики чуючих родин, в яких виховуються глухі і слабочуючі діти в Україні?

- Які фактори сприймаються чучими батьками як найбільші виклики при вихованні глухих і слабочучих дітей?
- Як батьки характеризують свої взаємовідносини з нечучою дитиною та рівень родинного спілкування?
- Як батьки відносяться до української жестової мови та їх рівень володіння цією мовою?
- Як батьки оцінюють рівень взаємовідносин з фахівцями починаючи із періоду раннях підозр на проблеми із слухом?
- Які види послуг і/або програм (раннього) втручання і підтримки були рекомендовані, наявні, доступні, і якими скористалися батьки?
- Що батьки думають і почувають з приводу виховання глухого дитини в Україні?

Методологічно-теоретичну основу дослідження становлять: сучасна теорія про методикку психолого-педагогічних та соціальних досліджень (I. Guba, Y. Lincoln, M. Miles, Q. Patton, J. Creswell, E. Babbie, M. Gall, W. Borg, K., S. Gorard & C. Taylor); концепція екологічного підходу у вивченні родини (U. Bronfenbrenner [2], B. Bodner-Johnson, V. Seligman, R. Darling, H. Демидюк) та «родино-орієнтований» підхід у дослідженнях стосовно розвитку дітей (С. Jackson, M. Marschark [4], K. Meadow-Orlans [5], M. Sass-Lehrer, A. Turnbull); гонцепція позитивної психології (M. Seligman, M. Czikszentmihalyi); теорія втрати та горювання (P. Rich, K. Kubbler-Ross); теорія білінгвізму для виховання і навчання глухих дітей (Л. Виготський, M. Marschark, K. Meadow-Orlans, С. Mayer & С. Akamatsu); наукові доробки із сурдопедагогіки в Україні (О. Засенко, С. Кульбіда, Л. Фомічова, М. Ярмаченко); сучасні досягнення у галузях загальної та спеціальної педагогіки, глухознавства, психології, соціології, філософії освіти та ін.

Проведений нами аналіз літературних джерел свідчить про те, що на сьогоднішній день в Україні немає ґрунтовних досліджень про життя сімей, у яких є глухі або слабочучі діти, які б давали повну характеристику таких сімей включаючи аналіз труднощів у спілкуванні, відгуки батьків про навчальні та психолого-консультативні послуги доступні таким сім'ям і якими вони мали змогу скористатись, а також інформацію про інтеграцію дитини у чуче середовище однолітків за місцем проживання дитини. У процесі аналізу фахової літератури було виявлено мало радянських і вітчизняних наукових публікацій про виховання глухих дітей дошкільного віку в сім'ї, про роль і місце (української) жестової мови в житті глухого дитини, її родини та в чучому середовищі. В наявній літературі не аналізувалися погляди батьків на існуючу систему дошкільних медичних, соціальних та освітніх закладів та наявність та доступність послуг для дітей та батьків.

Значне місце в огляді зарубіжної і вітчизняної літератури відведено дослідженню батьківського стресу спричиненого діагнозом глухоти у дитини, коли вони вважали, що їх дитина здорова.

Організація дослідження. На першому етапі дослідження було проведено письмове опитування 325 батьків, чії діти були учнями першого класу у 48 школах для глухих та слабочучих.

На другому етапі дослідження було проведено 17 інтерв'ю з родинами, які виявили бажання особисто зустрітися для розмови. Метою використання інтерв'ю було дослідити почуття та думки батьків, їх психо-емоційний стан напередодні, під час діагностики слуху в їх дитини, а також впродовж всього періоду до моменту вступу до спеціальної школи для глухих або слабочуючих.

Результати дослідження:

1. У відповідності до завдань дослідження нами встановлено кілька значних відхилень у характеристиках українських родин від середніх статистичних показників для чуючих родин з глухими дітьми, встановлених на основі аналізу міжнародних джерел. Найбільш тривожною є співвідношення дітей із вадами слуху і загальною кількістю дітей шкільного віку, що у 2.5 разів перевищує показник у США. Також вимагають уваги виявлені в ході дослідження затримки у майже 17 місяців між діагнозом глухоти та першим слухопротезуванням, а також велика кількість нечуючих дітей в Україні, у яких виявлені супутні особливі потреби або інші вади.

2. Виокремлено основні типові події і фактори, які викликають у батьків найбільший стрес: процедура тестування слуху і необхідність у повторних тестах; відсутність надійних джерел інформації про глухоту, потенціал та можливості розвитку та навчання для глухих дітей; фінансові труднощі та тривалі розлуки з дітьми через навчання дітей в інтернатних дошкільних закладах, що знаходяться в інших населених пунктах. Низький рівень родинного спілкування із нечуючою дитиною визнано батьками як найбільший стресотворюючий фактор;

3. Встановлено, що через відсутність можливості вивчення української жестової мови, більшість родин у даній вибірці із 325 родин були вимушені видумувати власну систему жестів, що властиво досвіду тих країн, де також не було доступу до вивчення жестової мови. Більшість батьків в даному дослідженні, повністю визнаючи важливість української жестової мови для навчання їх дітей та для забезпечення ефективного сімейного спілкування, висловили обурення тим фактом, що в Україні немає можливості для чуючих батьків та їх нечуючих дітей опанувати жестову мову, окрім як переймаючи жести від глухих дітей та їх глухих батьків, яких також ніхто ніколи не вчив цієї мови, яка передається лише від глухих батьків до глухих дітей.

5. Було проаналізовано батьківські бачення, судження, емоції та надання оцінки компетентності надавачів послуг включаючи лікарів різного профілю (педіатрів, отоларингологів, аудіологів та інших), персоналу державних установ та психолого-медико-педагогічних консультацій, дошкільних навчальних закладів різного профілю, громадських організацій. З'ясовано, що більшість батьків на перше місце в цій темі підкреслюють незрозумілу для них тенденційну пропаганду усного методу спілкування і навчання для їх дітей, а також відчуття, що фахівці позбавляють їх «права голосу» у вирішенні важливих питань навчання їх дітей. У результаті, батьки виявилися однастайними в їх «рекомендаціях» фахівцям прислухатися до батьків, надавати повну інформацію без упереджень відносно потенціалу та можливостей для розвитку та навчання їх нечуючих дітей, готувати батьків до самостійного прийняття важливих рішень, а також бути готовими

визнавати можливість для батьків мати особливу думку і залишати право на остаточне рішення за батьками.

6. Всі батьки відзначали недостатність інформації, допомоги та підтримки у всіх життєво важливих питаннях від встановлення діагнозу до вибору дошкільного закладу. В усіх випадках лікарі були першими, до кого батьки звернулися по допомогу. Багато батьків висловили своє незадоволення від спілкування з педіатрами, бо їх знання виявилися недостатніми, щоб надати чіткі рекомендації для подальших дій. Батьки також висловили своє обурення пропагандою лікарями та іншими фахівцями проти спеціальних навчальних закладів, що викликало страхи і упередження у батьків та намагання віддати дитину у дошкільні неспеціальні заклади, з яких пізніше довелося дитину переводити у садочки для нечуючих через відставання їхніх дітей у розвитку від однолітків.

Література:

1. Adams, J. W., & Rohring, P. S. (2004). *Handbook to service the deaf and hard of hearing. A Bridge to accessibility*. San Diego, CA: Elsevier Academic Press
2. Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, MA: Harvard University Press
3. Kubler-Ross, E. (1969). *On death and dying*. New York: MacMillan.
4. Marschark, M. (2007). *Raising and Educating a Deaf Child*. New York: Oxford University Press.
5. Meadow-Orlans, K. P. (2001). Research and deaf education: Moving ahead while glancing back. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. 6, 143-148.
6. Stokoe, W. C. (1960). *Sign language structure; an outline of the visual communication systems of the American deaf*. Buffalo: University of Buffalo Press.

Ю. Кочмар

НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ В ІНТЕГРОВАНІХ ГРУПАХ: ДОСЯГНЕННЯ ТА ПРОБЛЕМИ

Наша Україна приєдналася до Конвенції ООН про права інвалідів, яка направлена на повне забезпечення всіх прав та свобод людей з інвалідністю і, що дуже важливо, на попередження всіх форм дискримінації стосовно інвалідів.

Держави, що ратифікували Конвенцію, зобов'язані привести своє національне законодавство у відповідність з міжнародними стандартами. Тому, для України як незалежної демократичної держави, особливого значення набуває розв'язання ряду невідкладних соціальних проблем, що стосуються людей з особливими потребами.

Інтегроване освітнє середовище ВНЗ передбачає спільне навчання студентів, які мають функціональні обмеження, з іншими студентами. Така форма навчання визнає за студентами з інвалідністю рівні права на отримання освіти і потребує здійснення політики рівних можливостей.

Наукове видання

«ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ: ВІД ІНСТИТУАЛІЗАЦІЇ ДО ІНКЛЮЗІЇ»

Збірник тез доповідей

УДК [373+376]06
ББК 74.3я43+74.2я43

Освіта дітей з особливими потребами: від інституалізації до інклюзії //
Зб. тез. доп. —/ Редкол.: Н.І. Лазаренко (голова) та ін. — Вінниця: ТОВ
фірма «Планер», 2016. — 416 с.

Відповідальний за випуск	З.П. Ленів
Оригінал-макет та дизайн	В.П. Король
Технічний редактор	І.В. Горобець

Підписано до друку 21 жовтня 2016 р.
Формат 60x84/8.

Папір офсетний. Друк різнографічний.

Гарнітура Times New Roman. Ум. др. арк. 21

Наклад 200 прим.

Видавець і виготівник ТОВ «Фірма «Планер»

Реєстраційне свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців серія ДК №3506 від 25.06.2009 р.

21050, м. Вінниця, вул. Визволення, 2

Тел.: (0432) 52-08-64; 52-08-65

<http://www.planer.com.ua> E-mail: sale@planer.com.ua
